

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**Szakkollégiumok felsőoktatás-pedagógiai
jelentősége szektorközi összehasonlításban**

Kardos Katalin

Témavezető: Prof. Dr. Pusztai Gabriella

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2023

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Disszertációnk¹ célja, hogy a rendszerváltás után megváltozott tartalommal újraeledő szakkollégiumi rendszer különböző fenntartásban működő szegmenseiben összehasonlítsa a szakkollégisták rekrutációját és eredményességét, valamint következtetéseket vonjon le a különböző szakkollégiumi koncepciók hallgatókra gyakorolt hatásáról és felsőoktatás-pedagógiai jelentőségéről.

A kérdés fontosságát azért is ki kell emelnünk, mert a felsőoktatási rendszer tömegessé válását és diverzifikálódását követően a különböző kampuszokhoz, intézményi egységekhez tartozó hallgatói közösségekben a felsőfokú tanulmányok céljának, értelmének, a tanulmányi munka etikájának és tartalmának sajátos, kontextusra jellemző konstrukciói formálódtak meg, amelyek erősen meghatározták a fiatalok, különösen az akadémiai hagyományokkal nem rendelkező családokból érkező, ún. nem-tradicionális hallgatók szerepértelmezéseit. A szakkollégiumok e fiatalok számára döntő szerepet tölthetnek be mint „értelmező közösségek” (Pusztai 2011, Kardos 2014) és mint együtt élő tanulóközösségek (Schuh 1999, Golde & Pribbenow 2000, Tinto 2003, Bordás & Ceglédi 2012, Dunn & Dean 2013). Értekezésünkben megvizsgáltuk, hogy a hazai szakkollégiumokra vonatkozóan mennyire alkalmazható és milyen módon realizálódik a tanulóközösség koncepció.

Kutatásunk meghatározó pontja az volt, hogy olyan felsőoktatási szakkollégiumokban végezzük vizsgálatunkat, amelyek egyfelől a jövő társadalmi elitjének képzési helyeként szolgálhatnak, másfelől a hátrányos társadalmi rétegekből érkező hallgatók szocializációs közegeként vagy az együtt élő és tanuló, hasonló érdeklődésű fiatalok tevékeny közösségeként értelmezhetők. Fontos hangsúlyozni, hogy vizsgálatunkat nem egy központi régióban fekvő privilegizált felsőoktatási térségben végeztük, hanem olyan intézményekben is, amelyekben jól felismerhető jelenkori felsőoktatásunk megváltozott társadalmi háttérű hallgatótársadalma (Pusztai 2011, Kardos 2014).

Értekezésünkben a szakkollégiumok intézményi hatását szélesebb értelemben vizsgáltuk, amely során a hallgatók tanulás iránti elkötelezettségét helyeztük

---

¹ Az értekezés többes szám első személyben íródott, melynek használatával azt kívánjuk kifejezni, hogy az eredmények tudományos kutatáson, statisztikai elemzésen, a doktori iskolán belüli peer review-n estek át.

középpontba egy adott tanulóközösségben. Megközelítésünk alapján tágabb összefüggésbe helyeztük az szakkollégiumok intézményi hatásának kérdését, vizsgálva az intézményi szocializációs hatásokat, az egyéni és közösségi jellegzetességet egy tágabb intézményi környezetben (Pusztai 2012, Pascarella & Terenzini 2005).

Értekezésünk egyik legfontosabb kérdése, hogy vajon a felsőoktatásban fellelhető különböző fenntartású szakkollégiumi intézmények a tömeges felsőoktatás hiátusait hivatottak-e betölteni azáltal, hogy többé-kevésbé együtt élő tanulóközösségekként hatékony szocializációs környezettel veszik körül a hallgatókat. Lényeges kérdés, hogy a szakkollégiumi közösségekben kialakult hallgatói kapcsolatokat a társadalmi tőke elmélet alapján értelmezhetjük-e olyan erőforrásként, amely jótékony hatással van a résztvevők továbbtanulási szándékára, tanulmányi sikerére, illetve jövőterveire? Vajon kitapinthatóak-e különbségek az intézményi működés tekintetében a különböző fenntartójú és működési típusú szakkollégiumok esetében? Továbbá a különböző szakkollégium típusok eltérő hatással vannak-e a hallgatók eredményességére?

A szakkollégiumokat Bordás és Ceglédi (2012) olyan tudásmegosztó és tudást konstruáló tanulóközösségként értelmezik, amelyek képesek az évek során felhalmozott közösségi kultúra tovább hagyományozására (Kardos 2016, Ceglédi et al. 2016), akárcsak az angolszász oktatási rendszerek együttműködésen alapuló tanulóközösségei (living learning communities) (Brower & Inkelas 2010, Inkelas 2018, Inkelas & Soldner 2011, Inkelas et al. 2018). A hazai szakkollégiumok és az együtt élő tanulóközösségek tanulási módszerei között hasonlóságokat véltünk felfedezni, így értekezésünkben a szakkollégium az egyetemi oktatás hiátusait pótló, s a tanulóközösség dinamikájára építő felsőoktatás-pedagógiai kezdeményezésként értelmeztük.

A szakirodalomban a tanulóközösség fogalma gazdag jelentéstartalommal bír. Tágabb értelmezési keretek között a tanulóközösség magában foglal mindenfajta tanulásban résztvevő közösséget, például kiterjed a helyi közösségekre, az oktatási intézmények tanulóközösségeire, a virtuális világban létező tanulóközösségekre is (Benke 2016, Kozma 2010). Hagyományosan, szűkebb intézményi értelmezésben a tanulóközösségek megléte az iskola világához kapcsolódik. Ennek alapján a tanulóközösségek célja, a fiatalok tanulási folyamatának széleskörű támogatása, az iskolai kudarcok és lemorzsolódás, valamint az oktatási intézményen belül az eltérő társadalmi csoportok közötti ellentétek megfékezése (Castells in Benke 1996, Benke

2016).A tanulóközösség fogalom különböző mélységű használatára jellemző példa, hogy az amerikai szakirodalomban főleg intézményi vagy virtuális csoportokat értik alatta. Szervezeti szinten kifejezetten azt a tevékenységet sorolják ide, amikor az osztályok, iskolák, felsőoktatási intézmények kollaboratív tanulási módszerekkel, kiscsoportos oktatási tevékenységgel mozdítják elő a közösségi érzés kialakulását és a közös tanulást (Benke 2016). A tanulóközösségek egy másik jellegzetes típusában a hallgatók kollégiumi közössége kapcsolódik össze a tanulmányi munkavégzéssel (Ryan 1992, Tinto 2003, Pusztai 2011). Tinto (2003) empirikus munkáiban hangsúlyozza, hogy a tanulóközösségekhez való tartozásnak számos pozitív hozadéka van a közösen konstruált tudás, az egymás véleményére, tanulmányi munkájára való aktív reflektálás révén. A hallgatók tanulóközösségként való működése önkéntes döntés eredménye, így a hagyományos felsőoktatási munkaformákkal ellentétben magasabb szintű aktivitás jellemzi ezeket a csoportosulási formákat. A tanulók együttműködése során a tanulmányi munka közösségi jellegére helyeződik a hangsúly. *„Az 1990-es évek első vizsgálataiból már kitűnik, hogy a lakó-tanuló közösségek hatékony környezettel veszik körül a hallgatókat, ami a tapasztalatok szerint a hallgatótársakkal és az oktatókkal való kapcsolattartás hatására működik jól”* (Pusztai 2011: 122, Tinto 2003, Pascarella & Terenzini 2005). A hazai szakkollégiumok épp az ehhez hasonló törekvéseik révén váltak számos kutatás központi szereplőjévé (Erős 2010, Ceglédi 2011, Kardos 2011).

Eddigi tapasztalataink alapján elmondhatjuk, hogy a szakkollégiumok centrumában egy a szokásostól eltérő, közösségi oktatási-nevelési modell áll, amely az individuumok versengésére épülő, teljesítményelvű társadalomban a kollektív tudás megszerzését, az együttműködés fontosságát, a tanulótársak segítségét helyezi középpontba a társadalom előrehaladása érdekében (Ceglédi & Bordás 2011, Kardos 2014). Korábbi, sok esetben csak néhány szakkollégiumra korlátozódó hazai vizsgálatok rámutattak például a kortárs kapcsolatok jelentőségére a jó tanulmányi eredmények elérésének tekintetében, továbbá felhívták a figyelmet a hazánkban működő roma szakkollégiumok jótékony hatására a kedvezőtlenebb társadalmi státusú hallgatók lemorzsolódási esélyeinek csökkentésében (Rákó & Bocsi 2020, Hajdu et al. 2014). A tehetséggondozó intézmények nyújtotta együttlakási lehetőség szerteágazó pedagógiai hatása az előzőekben felsoroltakat felerősíti. Nem elhanyagolható a pedagógusok, a szakkollégiumi oktatók és a mentorok szerepe sem, akiktől a segítség a legtöbb esetben tanácsadás, ösztönzés, probléma megbeszélés és tanulmányi segítség

formájában érkeznek. A hazai vizsgálatok nem terjedtek ki az intézmény fenntartó szektorok közötti különbségekre, nem alkalmazták a társadalmi tőke elméletet a szakkollégiumokra vonatkozóan, illetve nem tárták fel azokat a felsőoktatás-pedagógiai innovációkat, amelyek az oktatási szempontból sok és komplex kihívással küzdő felsőoktatásban is hasznosíthatók lehetnek, valamint nem mutattak rá a felsőoktatási tehetséggondozó intézmények nyújtotta együttműködési lehetőség sokrétű pedagógiai hatására.

Munkánk során abból az előfeltevésből indultunk ki, hogy a megváltozott hallgatói populációhoz való alkalmazkodás következtében a tantermen kívüli felsőoktatás-pedagógia lehangsúlyosabb színterei a szakkollégiumok lettek, amelyek változatos oktatási-nevelési módszereik révén hatékonyan egészítik ki a felsőoktatás hiányosságait mint együtt lakást biztosító tanulóközösségek (Kardos 2016). Kutatási kérdésünk az volt, hogy a különböző fenntartású szakkollégiumtípusok eltérő felsőoktatás-pedagógiai koncepciók mentén működnek-e, s ez hatással van-e a hallgatóikra.

Az alkalmazott módszerek

Vizsgálatunk alapsokaságát a Magyarországon található egyházi és nem egyházi, egyetemhez kötődő, valamint roma/cigány szakkollégiumok hallgatói képezik. A mintavételi keret meghatározásakor a szakkollégiumok online felületen is megtalálható aktuális listájára, valamint saját felderítő munkánk eredményeire támaszkodtunk. A mintavételi eljárás során regionális és felekezeti rétegzett mintát vettünk az alapsokaságot adó szakkollégiumok közül.

Az ország minden nagy régiójából (Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl), Budapestről pedig minden felekezet részéről a szakkollégiumok számával arányosan kerültek be intézmények a mintánkba. Vizsgálatunk során hagyományos, papír-alapú kérdőíves adatfelvételt végeztünk el a szakkollégiumi hallgatók körében, online lekérdezéssel kiegészítve. A kérdőívek mindkét esetben formailag azonosak voltak és ugyanazon kérdéssorokat tartalmazták. A kérdőív a nemzetközi és hazai szakirodalom ismeretében megfogalmazott hipotézisek alapján, részben a Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD) kutatócsoportjának közreműködésével született meg.

A 2015 és 2016 tavaszán megvalósuló hallgatói kérdőíves vizsgálatunkat összesen 32 intézmény 322 hallgatójával végeztük el. A kutatásban résztvevő intézmények közül 11 egyházi szakkollégium (123 fő, köztük 3 egyházi roma/cigány szakkollégium 26 fővel) valamint 15 nem egyházi – kiségyetemi (61 fő), egyesületi (76 fő) és felsőoktatási fenntartású roma/cigány (36 fő)– szakkollégium került be a mintába. A Felsőoktatási Információs Rendszer gyorslistája jelenleg 176 szakkollégiumot tart nyilván, amelyből 31 egyházi tehetséggondozó intézmény.² Biczó (2021) szerint 2020-ban a roma szakkollégiumi hálózatot alkotó 11 roma tehetséggondozó intézményben a hallgatók száma 326 fő. Sepsi (2016) szakkollégiumi modellekkel foglalkozó munkájából tudjuk, hogy a 2016-os adatfelvétel évében összesen 106 szakkollégium működött országszerte, amelyekből 46 minősített, a fennmaradó 60 intézmény pedig még nem minősített vagy szakkollégium ígéret volt. A 2016-os évet tekintve a 106 tehetséggondozó intézményből, amelyből 46 minősített, 32-öt (30,1%) sikerült elérnünk, ezekből is 12 minősített szakkollégium szerepel az adatbázisunkban. Mivel a szakkollégista hallgatókról nem állt rendelkezésre teljeskörű lista, csupán a szakkollégiumokról, ezért többlépcsős, rétegzett, csoportos mintavételt végeztünk. Első lépésben minden oktatásökológiai régióban a szakkollégiumok összes gyakorisága alapján, elemszámmal arányosan meghatároztuk a mintába bekerülő szakkollégiumok számát (a fővárosban és a központi régióban 16, Észak-Alföldön 6, Dél-Alföldön 3, Észak-Dunántúlon 3, Észak-Magyarországon 2, Dél-Dunántúlon 2). Ezután egy adott régióban a megfelelő számú szakkollégiumot szisztematikus mintavétellel választottuk ki a listából.

A kiválasztott szakkollégiumokban teljeskörű lekérdezést terveztünk, hogy a különböző létszámú szakkollégiumok arányosan kerüljenek be a mintába. Nem értük el a teljes körűséget, a válaszadási hajlandóság változó volt, de a szakkollégisták számát arányaiban jól követte a válaszadók száma. A kritikus mértékben hiányosan kitöltött kérdőívek szelektálása után így összesen 32 intézmény 322 szakkollégistájának adatait tudtuk elemezni. A mintakiválasztás eredményeképpen tehát elemszámmal arányos mintát terveztünk, azonban a válaszadási hajlandóság nem volt egyenletes, továbbá az adatfelvétel időpontja óta a szakkollégiumi rendszer folyamatos változáson ment át, ami kutatásunk korlátjaként említendő. A minta nem tekinthető reprezentatívnak a mai szakkollégistákra nézve, ugyanakkor – mivel a szakkollégiumok egy jelentős részét

---

² (<https://firgraf.oh.gov.hu/prg/gyorslista.php?gy=70> Utolsó megtekintés: 2022.03.05.)

sikerült elérni – a kapott összefüggések általánosíthatók a vizsgált csoport egy részére, illetve néhány jelenség észlelésére, valamint további kutatások számára szolgáló hipotézisek megfogalmazására is alkalmasak. A kis elemszám miatt a kétféle fenntartású roma szakkollégium közötti különbségek nem általánosíthatók, viszont az egyházi és a nem egyházi roma/cigány szakkollégiumok olyan mértékben módosíthatják a szektorok közötti különbségeket, hogy ezeket külön csoportként szükséges kezelni. Tekintettel arra, hogy a vizsgált csoportokban az empirikus elemzés során alacsony elemszámok is előfordulnak, meg kell jegyeznünk, hogy az adatfelvétel idején a szakkollégiumok kis létszámmal működtek, s –bár a hallgatók megszólítása teljeskörű volt– nem minden megkeresett hallgató adott választ az önkéntes alapon kitölthető kérdőívünkre.

A szakkollégiumi hallgatók körében felvett adatok feldolgozását a kézi rögzítést követően SPSS adatelemző program segítségével végeztük el. Az elemzéseink során leíró statisztikákat alkalmaztunk, s a kétváltozós elemzések esetében Chi-négyzet próbát használtunk. A vallásosság és a legfontosabb társadalmi háttérváltozók közötti összefüggések kitapintásakor, egy összetettebb, árnyaltabb kép kirajzolódása érdekében a vizsgált szakkollégiumi hallgatók körében különböző hallgatótípusok felfedése volt a célunk. Többdimenziós klaszterelemzés segítségével a vizsgált szempontok alapján hasonlóságuk által összetartozó csoportok kitapintására törekedtünk. Az elemzéskor alkalmazott csoportosító változók a következők voltak: szülők legmagasabb iskolai végzettsége, a családok relatív anyagi helyzete, a lakóhely településtípusa, valamint a kérdőívet kitöltők személyes és közösségi vallásgyakorlata. A klaszteranalízis elvégzése előtt ellenőriztük, hogy a kiválasztott változók minden feltételnek eleget tesznek-e, például nincsenek túlságosan kiugró adatok, a változók korrelációja 0,9 alatti vagy az adatok nem egy bizonyos klaszterképző változó alapján sorba rendezettek. Kutatásunk elemszámának nagysága miatt a K-means klaszter eljárást alkalmaztunk. Doktori értekezésünk utolsó elemző fejezetében az eredményesség dimenzióira ható tényezőket logisztikus regressziós módszerrel vizsgáltuk.

Kutatásunk fő irányvonalát az alábbi kutatási kérdések jelölték ki:

- Disszertációnk fő kérdése az volt, hogy tekinthetők-e az egyházi szakkollégiumok olyan együtt élő tanulóközösségeknek, ahol az alkalmazott pedagógiai módszerek

és a közösség által együttesen konstruált tudás pozitív hatást gyakorolnak a hallgatók tanulmányi eredményességére?

- • Kitapinthatóak-e különbségek a társadalmi háttér és a vallásosság tekintetében a különböző fenntartójú szakkollégiumok esetében?
- • Az egyházi szakkollégiumi közösségek ún. lakó-tanuló közösségei a társadalmi tőke elmélet alapján rendelkeznek-e olyan erőforrásokkal, amely hatással vannak a hallgatók mindennapi életére és eredményességére?
- • A szakkollégiumi közösség hozzájárul-e tanulmányi előrehaladás sikeréhez, valamint a hallgatók társadalmi státusából adódó hátrányok leküzdéséhez akár az egyházi, akár a nem egyházi fenntartású intézményekben?

A hipotézisek a következők voltak:

H1: Feltételeztük, hogy az egyházi felsőoktatási szakkollégiumokhoz tartozó hallgatók, a nem egyháziakhoz képest szociodemográfiai és kulturális tekintetben hátrányosabb helyzetben vannak (nők, többgyermekes családból származók, kisvárosi, falusi-vidékiek, alacsonyabb iskolázottságú szülők gyermekei). Korábbi kutatási eredményeink alapján azt tapasztaltuk, hogy a nőies segítő pályákra magasabb számban jelentkeznek vallásos hallgatók, valamint, hogy a vallásos meggyőződésű hallgatók között több nőt találhatunk (Fényes 2010, Pusztai 2011, Kardos 2014). Korábbi tapasztalataink alapján arra számítottunk, hogy az egyházi fenntartású szakkollégiumban valószínűsíthetően magasabb lesz azoknak a hallgatóknak a száma, akik hagyományosan nagycsaládokból származnak (Kardos 2011, 2014), amely során arra a következtetésre juthatunk, hogy a többgyermekes családok jobban preferálják az egyházi oktatási intézményeket, hagyományos társaiknál, mert attól az elmaradt társadalmi tőke pótlását várják (Pusztai 2004). A többgyermekes családok azonban nagy valószínűséggel a kedvezőbb ösztöndíj feltételek biztosítása miatt is előnyben részesítik az egyházi fenntartású intézményeket, amely támogatási forma főként a cigány/roma szakkollégiumok jellemző sajátossága.

H2: Feltételezzük, hogy az egyházi felsőoktatási szakkollégiumokhoz tartozó hallgatók, a nem egyháziakhoz képest vallásosabbak (öndefiníció, valamint egyéni és közösségi vallásgyakorlat terén, egyházi iskolai múlt szerint). Az egyházi szakkollégiumok közös vonása, beleértve az egyházi roma szakkollégiumokat is, hogy szigorú felvételi eljárás során lehet bekerülnie a hallgatónak az intézménybe, valamint fontos elvárásként jelenik meg a vallási elhivatottság. Mindezek mellett a felekezeti hovatartozás már egy

kevésbé fontos tényező, lényeges elem azonban a vallásosság, a keresztény szemlélet megléte (Forray & Marton 2012). Korábbi eredményeink alapján azt feltételeztük, hogy a felekezeti hallgatók intézményválasztása szándékos, célirányos cselekvés következménye, amelynek háttérében valószínűleg kétféle motívum tapintható ki: egyesek a számukra a családban kevésbé elérhető vallási alapú erőforrásokhoz szeretnének hozzájutni, mások az általuk birtokolt erőforrások (vallásosság) megőrzését szeretnék ezzel a lépésükkel erősíteni. Továbbá az egyéni életutakban a vallásosság és az egykori egyházi középiskolai/kollégiumi tagság, hatással van az egyén kapcsolathálózatára, értékvilágára stb. illetve későbbi egyházi szakkollégiumi tagságára (Pusztai 2004, Kardos 2011).

H3: Feltételeztük, hogy a szakkollégiumi élet az egyházi intézményekben fontos társadalmi tőkeforrás, vagyis tartalmasabb kortárs és intergenerációs kapcsolattartásra van lehetőség, több közösségi programon vehetnek részt a hallgatók, mint a nem egyházi intézményekben. A tehetséggondozó intézmények közösségéhez való tartozás számos előnye közül fontosnak tartjuk kiemelni a hallgatók közösség iránti elkötelezettségét, egymásra fordított kölcsönös figyelmét, s ennek ösztönző erejét, ami közvetlenül a társadalmi tőkébe való befektetésnek minősül (Pusztai 2011, Ceglédi et al. 2016). Eddigi kutatásaink alapján azt figyeltük meg, hogy a szakkollégiumokban élő közösségekben a hallgatók jórészt egymástól és nem csak oktatóiktól tanulnak, intellektuális, tudományos ismereteket szereznek, úgy, hogy mindeközben újabb értékpreferenciákkal, normákkal gyarapodnak, amely főként az egyházi intézmények jellemzője (Pusztai et al. 2011, Kardos 2011, Ceglédi et al. 2016).

H4: Feltételezzük, hogy az egyházi felsőoktatási szakkollégiumokhoz tartozó hallgatók a velük megegyező társadalmi státusú nem egyházi kollégista társaikhoz képest eredményesebbek (kevesebb a lemorzsolódás esélye, elégedettebbek saját intézményükkel, gyakrabban tervezik a továbbtanulást a felsőoktatás következő szintjén, s aktívabban vesznek részt extrakurrikuláris tevékenységekben, akadémiai integritásuk kedvezőbb). Hipotézisünk felállításakor Coleman (1988) elméletére támaszkodtunk, mely szerint az egyházi oktatási-nevelési intézményekben hallgató fiatalok magas teljesítményének magyarázata az iskola körül létrejövő rendkívül szoros, társadalmi kapcsolatrendszer, amely társadalmi tőkét teremt, ezzel hozzájárulva az iskolai eredményességhez szükséges kulturális tőke keletkezéséhez (Pusztai 2004, 2009, Kardos 2011).

Az kutatás eredményei

1. Társadalmi helyzet hipotézis. Eredményeink alapján az első fő hipotézisünk, amely szerint az egyházi felsőoktatási szakkollégium hallgatói szociodemográfiai és kulturális tekintetben hátrányosabb helyzetben vannak (nők, többgyermekes családból származók, kisvárosi, falusi-vidékiek, alacsonyabb iskolázottságú szülők gyermekei) a nem egyházi tehetséggondozó intézmények hallgatóihoz képest, részben beigazolódott. Az egyházi felsőoktatási szakkollégiumokban a női hallgatók ugyan magasabb létszámban vannak jelen, viszont közel megegyező arányban vesznek fel kisvárosi, falusi hallgatókat intézményeikbe a többi szakkollégium típusához hasonlóan. Az egyházi intézményekben több az olyan hallgató, akik többgyermekes családból származnak és akinek szülei nem rendelkeznek felsőfokú végzettséggel. A hagyományos egyházi szakkollégiumok hallgatói között található legnagyobb arányban azok, akik esetenként három vagy annál is több testvérrel rendelkeztek, míg a cigány tehetséggondozó intézményekben a két testvérrel rendelkezők dominálnak. Ugyanakkor az egyházi cigány szakkollégiumokban jellemzően magasabb a testvérek száma, mint a nem egyházi szakkollégiumokban. A hagyományos egyházi és az egyházi cigány szakkollégiumok esetében a hallgatók nagyobb arányban érkeztek a felsőoktatás közegébe vidéki, falusi környezetből, mint a nem egyházi felzárkóztató cigány szakkollégiumok hallgatói, ahol a diákok inkább kisebb városok lakói. A nem egyházi szakkollégiumok hallgatóinak többsége fővárosi, eleve magasabb státusú családok gyermekei, anyagi helyzetükre nagyrészt az jellemző, hogy mindenük megvan még jelentősebb kiadásokat is megengedhetnek maguknak, ezzel szemben az egyházi szakkollégiumi hallgatók között gyakran előfordult, hogy a mindennapi kiadások és szükségletek megteremtése is nehézségekbe ütközött, ami főként az egyházi roma szakkollégiumok jellemzője. A szülők iskolai végzettségét tekintve fontos említést tennünk arról, hogy a cigány szakkollégiumokban mind az egyházi, mind a nem egyházi intézményekben is (közel megegyező arányban) jóval magasabb volt az édesapák felsőfokú végzettsége, mint az édesanyáké.

2. Vallásosság hipotézis. Feltételeztük, hogy az egyházi felsőoktatási szakkollégiumokhoz tartozó hallgatók, a nem egyháziakhoz képest vallásosabbak (öndefiníció valamint egyéni és közösségi vallásgyakorlat terén, egyházi iskolai múlt

szerint). Az egyéni vallásgyakorlat tekintetében éles elkülönülés mutatkozott a vizsgált intézménytípusok között, főként az egyházi fenntartású és a cigány/roma szakkollégiumok javára. A vallásosság az alacsonyabb státusú hallgatók körében erősebb volt. Továbbá eredményeink azt igazolták, hogy az egyházi szakkollégisták körében jóval intenzívebb vallásgyakorlat van jelen, mint a nem egyházhoz kötődő egyetemi szakkollégiumok körében. A hallgatók vallásos kisközösségekhez való tartozása terén szignifikáns eredményekre derült fény, az egyházi fenntartású és a cigány/roma szakkollégisták több mint 50 %-a járt valamilyen vallásos kisközösségbe, ezzel ellentétben az egyesületi vagy kiségyetemi kollégiumok hallgatói elenyésző arányban tették ezt. Beigazolódott, hogy az egyházi fenntartású intézmények, határozottan a vallásos egyetemi hallgatók intézményei. Körükben az egyházas vallásosság lényegesen magasabb arányú, mint az egyesületi vagy a kiségyetemi fenntartású szakkollégiumokban.

A többdimenziós klaszterelemzés segítségével a vizsgált szempontok alapján hasonlóságuk által összetartozó csoportokat alakítottunk ki a válaszadók adatai alapján, hogy ez által még árnyaltabb és pontosabb leírást adhassunk a szakkollégiumi közösségek hallgatóságáról. Három nagyobb szakkollégiumi hallgató típus kristályosodott ki előttünk, melyek közül az első a kisvárosi középosztályi fiatalok csoportja, a második a hátrányokkal induló vidékieké és a harmadik az előnyös helyzetű városi elit környezetből származók. A kisvárosi középosztályi háttérrel rendelkező hallgatók közül kerültek ki a leginkább vallásos szakkollégisták. Ők azok, akik a legnagyobb arányban részesültek az egyházi fenntartású szakkollégiumok nyújtotta lehetőségekből és már a középiskola megválasztása során is előnyben részesítették az egyházi fenntartású oktatási intézményeket. A kisvárosi középosztályból érkező szakkollégisták főként vallásosságuk és szorgalmuk révén emelkedtek ki környezetükből.

A második szakkollégista típusba a hátrányokkal induló vidékiek kerültek, akiknek többsége valamelyik cigány/roma szakkollégium hallgatója. Anyagi helyzetükre jellemző, hogy mindhárom klaszter közül a legszerényebb kondíciókkal jellemezhető családokból érkeztek a felsőoktatás közegébe, valamint a legalacsonyabban iskolázott szülők gyermekei. Vallásosságukat tekintve hasonlóságot mutattak a kisvárosias középosztály szakkollégistáival, csekély mértékű lemaradást csupán a templomba és vallásos kisközösségekbe való járás tekintetében mutattak.

A szakkollégiumi hallgatók harmadik csoportját az előnyös helyzetű városi elit fiataljai alkották, akik főként az egyesületi és egyházi /fenntartói szakkollégiumok hallgatói. Közülük került ki a legtöbb egyedüli gyermek, a szakkollégiumi hallgatók legelőnyösebb társadalmi-gazdasági státusú családjaikat tudhatták magukénak, illetve ők a legkvalifikáltabb szülők gyermekei. A szakkollégiumi hallgatók legkevésbé vallásos csoportját alkották.

2. Társadalmi tőke hipotézis. Feltételeztük, hogy a szakkollégiumi élet az egyházi intézményekben fontos társadalmi tőkeforrás, mivel tartalmasabb kortárs és intergenerációs kapcsolattartásra van lehetőség, több közösségi programon vehetnek részt a hallgatók, mint a nem egyházi intézményekben. Eredményeink alapján azt tapasztaltuk, hogy mindkét intézménytípus törekszik a tartalmas közösségi események szervezésére, ahol a hallgatóknak lehetőségük adódik közvetlen kortárs kapcsolatok kialakítására és társadalmi tőke teremtésére. Nincs jelentős különbség a részvételi hajlandóság tekintetében. Figyelemre méltó azonban a két szakkollégiumtípus hallgatóságának eltérő érdeklődése a programok tartalmának függvényében. A nagy egyetemekhez kötődő, nem egyházi szakkollégiumok hallgatósága nagyobb arányban vesz részt szakmai programokon, aminek okát abban látjuk, hogy ezen intézménytípusok központi elvárásai között szerepel a magas színvonalú szakmaiság, tudományos munka, ami elméleti és gyakorlati képzéssel is kiegészül. Ezzel szemben az egyházi fenntartású intézmények előtérbe helyezik a közösségépítést, melynek alapját feltételezhetően, az egyházi szakkollégiumok szellemiségét gyökeresen meghatározó vallásos értékrend és pedagógiai koncepció jelenti (Kardos 2016). Harmadik fő hipotézisünk az összefoglaltakat tekintve csak részben teljesült.

A különböző fenntartású szakkollégiumok hallgatótársadalmának összehasonlítása során a tanulmányi karrier sajátosságait is vizsgáltuk. Szignifikáns különbséget tapasztaltunk a hallgatók múltjában, abban a tekintetben, hogy milyen fenntartójú középiskolából érkeztek a felsőoktatás világába. Az egyházi hagyományos szakkollégiumok hallgatóinak több mint kétharmada érettségizett egyházi fenntartású középiskolában, míg ez az arány az egyesületi és kiségyetemi szakkollégiumok esetében a hallgatók egyötödét sem érte el. Mindkét fenntartású roma szakkollégiumban jóval magasabb a korábbi egyházi iskolások aránya, mint a kiségyetemi vagy az egyesületi típusban. Az egyházi roma szakkollégisták majd kétötöde, a nem egyházi roma szakkollégisták egyharmada érkezett egyházi iskolából, miközben a kiségyetemiben ez

az arány nem éri el az egyötödöt, az egyesületiben pedig jócskán elmarad az egytizedtől is. Ez megerősíti az egyházi iskolák hátrányos helyzetűekre gyakorolt pozitív hatásáról, felzárkóztató eredményességéről szóló korábbi kutatási eredményeket (Pusztai 2004, Morvai 2017).

Értekezésünkben a kapcsolathálózati integráltság összehasonlításának is fontos szerepet szántunk. A hallgatók tanulmányai alatti lakóhelye jelentős mértékű hatást gyakorol a felsőoktatási integráltságra. Az egyházi szakkollégiumi hallgatók között, mind a hagyományos mind a roma szakkollégiumokban jóval magasabb arányban fordultak elő azok a fiatalok, akik a szakkollégium épületében leltek lakhatásra. Szembetűnő eredmény, hogy az egyházi roma szakkollégisták 100%-ban kollégiumi épületekben éltek, eltéréseket csak abban tapasztalunk, hogy a kollégium a szakkollégium épületén belül vagy kívül helyezkedik el. A nem egyházi roma/cigány szakkollégisták több mint egyharmada az egyetemi kollégium épületében élt, de valamivel több, mint egyharmaduk vidékről járt be. A kisegyetemi és egyesületi szakkollégiumi hallgatók lakhatatása meglehetősen változatos képet mutatott, többen albérletben vagy helyben családjukkal laktak. Az egyházi szakkollégiumok tehát ebben a tekintetben jobban megfelelnek a Tinto (2003) által leírt hatékony lakó-tanuló hallgatói közösség modelljének.

Az egyetemi oktatókkal való kapcsolattartás vizsgálata során azt tapasztaltuk, hogy a hagyományos egyházi szakkollégisták egyformán jelentős támogatást kaptak a tananyagról, tudományos kérdésekről való beszélgetések valamint a magánéleti problémák megbeszélésére való nyitottság formájában, ami mögött a hallgatói kezdeményezések gyakorisága is sejthető. Az is közösen jellemzi az egyházi szakkollégistákat, hogy kevesen preferálták a digitális technológia alapú kapcsolattartást egyetemi oktatóikkal. Az egyházi roma szakkollégisták tapasztalatai viszont eltértek a hagyományos egyházi szakkollégistákétól abban, hogy a jövőjükre vonatkozó terveiről kevésbé tudtak oktatóikkal beszélgetni, és jóval kevesebben jelentették, hogy egy egyetemi oktatójuk személy szerint is odafigyel a pályafutásukra. Úgy tűnik, hogy a hagyományos egyházi szakkollégisták, ha nem is olyan erősen, mint a kisegyetemi szakkollégisták, határozottan integráltak a felsőoktatási intézmény intergenerációs kapcsolathálózába, azonban az egyházi roma szakkollégisták esetén a mentori és tutori pártfogás nélkül az egyetemen belüli integráció kevésbé valósult meg.

Megállapítható, hogy a különböző fenntartású szakkollégiumok hallgatóinak az oktatókkal való kapcsolattartására jelentős befolyással bír a hallgatók társadalmi háttere, tehát ennek kiegyenlítése még a szakkollégiumi erőfeszítése révén sem eredményes, ahogy azt általában a hallgatók körében tapasztalták a kutatások (Pusztai 2011, Ceglédi 2018). A cigány/roma szakkollégiumok hallgatói a többi szakkollégiumi hallgatóhoz képest még kevésbé vettek részt az olyan egyetemi oktatókkal folytatott diskurzusokban, amelyek a tananyagon kívüli témákról szóltak, mindezek mellett a tananyagról vagy egyéb tudományos témákról is szórványosan beszélgettek oktatóikkal, ha az egyetemi órai kereteken kívül zajlott. Elemzéseink során arra a következtetésre jutottunk, hogy az azonos szervezeti körülmények között tevékenykedő szakkollégiumi hallgatókat legfőbbképpen saját hallgatótársaik segítik a felsőoktatás világában, az oktatók hatása, illetve szerepe ebben a tekintetben másodlagosnak látszott.

Eredményesség hipotézis. Feltételeztük, hogy az egyházi felsőoktatási szakkollégiumokhoz tartozó hallgatók a velük megegyező társadalmi státusú, nem egyházi kollégista társaikhoz képest eredményesebbek (kevesebb a lemorzsolódás esélye, elégedettebbek saját intézményükkel, gyakrabban tervezik a továbbtanulást a felsőoktatás következő szintjén, s aktívabban vesznek részt extrakurrikuláris tevékenységekben, akadémiai integritásuk kedvezőbb). Negyedik és egyben utolsó hipotézisünk is szintén csak részben teljesült. A szakkollégiumok tanulmányi eredményességre gyakorolt hatását vizsgálva négy eredményességi dimenzióban végeztünk méréseket.

Az elégedettségre úgy tekintettünk, mint az elvárások teljesülésének és a hallgatói illeszkedésnek a mutatójára. A kiségyetemi és az egyesületi szakkollégisták elvárásai teljesülnek leginkább, az egyházi szakkollégisták elégedettsége elmarad az átlag mögött. A fenntartók közötti összehasonlítást azt mutatja, hogy a hagyományos egyházi szakkollégiumok hallgatói leginkább a szakkollégium által szervezett speciális programokkal, a közösségi élettel, tájékoztatással, kurzusokkal elégedettek, míg az idegennyelv oktatással, a tudományos kutatómunkára való ösztönzéssel és a demokratikus működéssel a legkevésbé. Az egyházi fenntartású roma/cigány szakkollégisták a szakkollégiumuk technikai felszereltségével, értékelési módjával, közösségi életével és kurzusaival nagyon elégedettek, míg a legkevésbé a demokratikus működéssel, a kulturális és hagyományőrző programokkal valamint az igénybe vehető szolgáltatásokkal (például könyvtárhasználat, fénymásolás). A nem egyházi roma

szakkollégisták az értékelési módot, a kurzusokat, a szakmai segítségnyújtást, az előadótermeket és a közösségi életet emelik ki, miközben a legkevésbé a demokratikus működéssel, a kulturális és hagyományőrző programokkal valamint a tudományos munkára való ösztönzéssel elégedettek. A kiségyetemi szakkollégiumok hallgatói leginkább az oktatókkal, a programokkal, a tájékoztatással, a felvételi rendszerrel és a tanulásra ösztönzéssel elégedettek, a technikai felszereltség és a közösségi élettel kevésbé. Az egyesületi szakkollégiumok a demokratikus működésükkel a legelégedettebbek a tájékoztatás, a szakmai segítségnyújtás és a programok mellett, azonban a nyelvi képesséssel és az infrastruktúrával kevésbé. Az összehasonlítás a hallgatói elvárások különbségeit is érzékletesen tükrözi.

Az elégedettségre ható tényezők befolyását összehasonlító vizsgálat során a logisztikus regressziós eredmények azt mutatták, hogy a nem felekezeti fenntartású szakkollégiumi hallgatók illetve azok, akiknek édesapja nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel nagyobb eséllyel elégedettek. A szakkollégiummal való elégedettség vizsgálatakor az egyházi intézményekhez tartozás növelte az átlagnál kevésbé elégedett szakkollégistává válás esélyét. Emellett a szülők magas iskolai végzettsége sem kedvezett a szakkollégiummal való elégedettségnek. A tudományos munka támogatásával és az oktatókkal való elégedettség mértéke a várttól eltérően alakult, a nem egyházi szakkollégiumok hallgatói jóval elégedettebbek voltak, mint az egyházi szakkollégiumokban tanuló hallgatók. Ugyanakkor az egyházi és a roma/cigány szakkollégisták elégedettebbek voltak a közösségi élettel.

Az eredményesség tanulmányi többletmunkában realizálódó dimenzióját vizsgálva összességében megállapítottuk, hogy az egyházi fenntartású szakkollégiumok hallgatói a középfokú nyelvvizsga eredmények tekintetében teljesítenek kiemelkedően. A kiségyetemi és egyesületi szakkollégiumok hallgatói több szempontból teljesítettek a többiekénél jobban: saját kutatási téma, tudományos publikáció, felsőfokú komplex nyelvvizsga eredmények, magyar-és idegen nyelvű önéletrajz, demonstrátori megbízás, önálló alkotással való rendelkezés. Mindezek arra vallanak, hogy a családi háttérből magukkal hozott kulturális tőkájüket nagyon hatékonyan gyarapították a hallgatók, ami a szakkollégium komoly támogató potenciáljára is rávilágít. Az egyházi roma/cigány szakkollégiumok hallgatói a többiekénél jobban teljesítettek az érdem- és Köztársasági ösztöndíjak elnyerése terén, és a nem egyházi roma szakkollégiumok hallgatói hasonlóan egyházi roma szakkollégiumok hallgatóihoz, szintén az érdem- és

Köztársasági Ösztöndíjak tekintetében, valamint évfolyamfelelős/csoportfelelős feladatkör vállalása terén teljesítettek jobban. A cigány/roma szakkollégiumok hallgatói tehát olyan eredményességi mutatókban zárkóznak fel társaik mellett, mint a Köztársasági és az érdem ösztöndíj, amelyek közös sajátossága, hogy a kiváló tanulmányi munka elismerése mellett megélhetést is segítő illetménnyel járnak. Ebből arra következtethetünk, hogy a felsőoktatási intézmények odafigyelnek arra, hogy a magas teljesítményű hallgatók körében a reziliens roma/cigány hallgatók komoly visszajelzést kapjanak arról, hogy az intézmény elismeri a teljesítményüket. Nyilvánvalóan ennek más hátrányos helyzetű, igyekvő fiatalra is pozitív hatása lehet.

Az extrakurrikuláris vállalások, a tanulással, kutatással és önképzéssel kapcsolatos többletfeladatokra való nyitottság fontos eredményességi mutatónak tekintettük, azonban a logisztikus regresszióelemzés eredményei szerint egyik fenntartói típushoz tartozás sem növeli, de nem is csökkenti szignifikánsan az ezirányú eredményesség kialakulását, ugyanakkor az anya magas iskolázottsága igen. Ebből arra következtethetünk, hogy egyik szakkollégium típus sem képes kompenzálni a hallgatók családból hozott társadalmi egyenlőtlenségeit. A kimagasló tanulmányi eredmény alapján adható hallgató számára elérhető ösztöndíj tekintetében viszont az egyházi szakkollégiumok hallgatói magasán felül teljesítettek az egyesületi, kiségyetemi vagy cigány/roma szakkollégista társaikon.

Az általunk vizsgált szakkollégium típusokban a hallgatók jelentős arányban tervezték a továbbtanulást a felsőoktatás egy következő szintjén. Összességében a szakkollégisták több mint egyharmada tudományos, kutatói pályára készül, ezzel megcélozva a felsőoktatás legmagasabb szintjét a doktori képzést. Figyelemreméltó eredmény, hogy a cigány/roma szakkollégista válaszadóknak több mint egyharmada készül a tudományos fokozat megszerzésére. Az egyházi szakkollégisták körében nagyobb arányban vannak a továbbtanulni akaró, a tanulásra több időt szánók, a szorgalmasabb órára járók és az otthoni tanulásra több időt fordítók, azonban a tanulmányok iránti elkötelezettséget vizsgálva a magyarázó változók egymás kontrollja alatti vizsgálata alapján kijelenthető, hogy egyik szakkollégiumi fenntartó típushoz tartozás sem növeli szignifikánsan ennek esélyét. A logisztikus regresszióelemzéssel vizsgált tényezők közül szakkollégiumi fenntartótól és a szülők iskolázottságától függetlenül a roma szakkollégista csoportokhoz tartozás csökkentette a tanulmányokkal kapcsolatos elkötelezettséget, tehát még a szakkollégiumi támogatás ellenére is nekik a

legnehezebb folyamatosan magas szinten tartani az elkötelezettséget, a hitet, hogy a tanulmányi erőfeszítések sikert eredményeznek.

Az akadémiai integritás tekintetében az egyházi fenntartó esélynövelő szerepét tapasztaltuk a vallásossággal összefonódva, egymást kiegészítve. A hallgatók édesapjának felsőfokú végzettsége, a család lakóhelyének kisebb települési jellege, valamint nem roma szakkollégiumi tagság erősíti az erkölcsi és morális tudatosságot.

Kutatásunk újdonság értéke abban rejlik, hogy az intézményfenntartó szektorok közötti különbségek feltárása, valamint a társadalmi tőke elmélet szakkollégiumokra vonatkozó alkalmazása során hívja fel a figyelmet azokra a felsőoktatás-pedagógiai kezdeményezésekre, amelyek a felsőoktatásban is jól hasznosíthatók lehetnek a hagyományos munkaformák mellett. Munkánk további értéke, hogy nemzetközi kitekintés során mutattuk be a magyarországi szakkollégiumi közösségekhez hasonlóan működő, hallgatói lakó-tanuló közösségeket, hasonlóságokat vagy esetleges különbségeket keresve a hazai felsőoktatási szakkollégiumokkal. A klasszikus magyarországi szakkollégiumok esetében a központi figyelem a tehetséggondozásra, a szakmai, intellektuális, szakmai fejlesztésre irányul, míg nemzetközi viszonylatban inkább egy tágabb értelemben vett elitképzésről van szó (Feledy et al 2014). Az angolszász „kollégiumok” közösséget alkotnak az egyetemeken belül, saját tradíciókkal, történelemmel, ahol az oktatók és hallgatók szakmai tudományos munkája közösségi keretek között folyó együttműködésben folyik (Grove 2012). Az együtt lakó-tanuló közösségekben tanórán kívüli, extrakurrikuláris tanulmányi munkára van lehetőség, a hallgatók tanulmányaikban egyszerre haladnak előre, közös kurzusokat vesznek fel, emellett együtt élnek a campusok számukra kialakított és fenntartott lakóegységében. Az együttlakáson alapuló tanulóközösségi tagság előnyei közé sorolja a szakirodalom a hallgatók könnyebb felsőoktatási beilleszkedését, lemorzsolódással szembeni nagyobb védettségét, a tudományos és társadalmi élet kihívásaira adott hatékonyabb válaszaikat, a fokozott nyitottságot az új ötletek iránt, az erős társadalmi elkötelezettséget, a kritikai gondolkodás elsajátítását, a résztvevők teljesítményjavulását. Az együtt élő tanulóközösség hallgatóiban az átlagosnál is erősebb a közösség iránti elkötelezettség érzése, fokozottabban érvényesül a kortárs interakciók hatása, nyitottabbak az új perspektívákra, a hallgatók különbözőségére, többet kommunikálnak az oktatóikkal, több szakmai-tudományos rendezvényen

vesznek részt, mint diáktársaik többsége, akik nem tartoznak ilyen közösségekhez (Hurtado et al 2020).

Összességében kutatási eredményeink alapján megállapítható, hogy a nemzetközi szakirodalom lakó-tanuló közösségeinek számos erősségét tudtuk azonosítani mind az egyházi, mind a nem egyházi szakkollégiumok hallgatói esetén. Közös jellemzőjük, hogy jelentős szerepet töltenek be a hallgatói identitás, kapcsolatok és a hallgatói elkötelezettség kialakulásában, hatással vannak a tudományos és tanulmányi kihívásokra adott válaszaikra, az felsőoktatási élmények tartalmasabbá tételére. Eredményeink szerint az egyházi szakkollégiumok jellemző vonása, hogy egy olyan értelmező közösség veszi körül a hallgatókat, melyben a közösségépítés kiemelten fontos, és a felsőoktatási tanulmányi munkavégzés és az etikai integritás normái iránti erős elkötelezettség dominálnak. A vizsgált szakkollégiumok további specifikuma, hogy miközben az angolszász lakó-tanuló közösségek esetén nem merül fel a társadalmi hátrányok kompenzálásának igénye, kutatási eredményeink szerint a hazai szakkollégiumok, különösen az egyházi és a roma/cigány szakkollégiumok ebben is kifejezetten eredményesek.

Nyilvántartási szám: DEENK/111/2021.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Kardos Katalin
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10044364

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (4)

1. Ceglédi, T., Bordás, A., **Kardos, K.**: Egyről a kettőre vagy nulláról a háromra? Szakkollégiumok intézményi hatása.
In: A felsőoktatás (hozzáadott) értéke : Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához. Szerk.: Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika, Ceglédi Tímea, Partium ; PPS ; Új Mandátum, Nagyvárád ; Budapest, 302-316, 2016, (Felsőoktatás - Társadalom ; 6.) ISBN: 9789631254471
2. **Kardos, K.**: A felsőoktatás-pedagógiai gyakorlat kitüntetett terepei: a szakkollégiumok.
In: Tanárképzés és oktatáskutatás. Szerk.: Kozma Tamás, Kiss Virág Ágnes, Jancsák Csaba, Kéri Katalin, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete, Budapest, 433-445, 2015, (HERA évkönyvek, ISSN 2064-6755 ; 2.) ISBN: 9786155372322
3. **Kardos, K.**: Felsőoktatási szakkollégiumok és hallgatóságuk: Egy országos kutatás másodelemzésének tapasztalatai.
In: Közösségteremtők : Tisztelgés a magyar vallásszociológusok nagy nemzedéke előtt.
Szerk.: Pusztai Gabriella, Lukács Ágnes, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 173-196, 2014. ISBN: 9789633184240
4. **Kardos, K.**: Szakkollégiumi közösségek belső működése.
In: Határtalan oktatáskutatás [elektronikus dokumentum] : Tanulmányok a 75 éves Kozma Tamás tiszteletére. Szerk.: Ceglédi Tímea, Gál Attila, Nagy Zoltán, DE FKFK, Debrecen, 243-257, 2014, (Régió és oktatás, ISSN 2064-6046 ; 9.) ISBN: 9789630889957

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

5. **Kardos, K.**: Roma/cigány származású hallgatók és a felsőoktatási tehetséggondozó intézmények kapcsolata.
Kapocs. 13 (1), 54-68, 2014. ISSN: 1588-7227.

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (6)

6. **Kardos, K.**, Kovács, K.: "Ez egy civil hőstett volt tulajdonképpen".

In: Szerep- és funkcióváltások a közoktatás világában. Szerk.: Györgyi Zoltán, Somin Mária, Vadász Viola, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 163-173, 2015. ISBN: 9789636829445

7. Fényes, H., Kovács, K., Dusa, Á. R., Fekete, A., **Kardos, K.**, Kovács, E. M., Márkus, Z., Morvai, L., Nagy, Z., Sebestyén, K., Varga, E.: Felsőoktatásban résztvevő hallgatók különböző kompetenciáinak mérési lehetőségei.

In: Ki eredményes a felsőoktatásban? Szerk.: Pusztai Gabriella, Kovács Klára, Partium Könyvkiadó, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó, Nagyvárad; Budapest, 66-78, 2015. ISBN: 9786068156699

8. Engler, Á., Bocsi, V., Dusa, Á. R., **Kardos, K.**, Németh, N. V.: Formális tanulás.

In: Tanuló régiók Magyarországon : Az elmélettől a valóságig. Írták: Kozma Tamás és munkatársai, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 75-107, 2015, (Régió és oktatás, ISSN 2060-2596 ; 11.) ISBN: 9789633184721

9. Pusztai, G., Kovács, K., **Kardos, K.**: The role of social networks in the wellbeing of teacher education students: Analysis of the campus contacts of teacher education students from two countries.

In: Comparative Research on Teacher Education. Eds.: Pusztai Gabriella, Engler Ágnes, Verbum, Ruzomberok, 122-139, 2014. ISBN: 9788056101223

10. Engler, Á., Dusa, Á. R., Huszti, A., **Kardos, K.**, Kovács, E. M.: Az intézményi tanulás eredményessége és minősége, különös tekintettel a nem hagyományos tanulói csoportokra.

In: Iskola a társadalmi térben és időben 2011-2012. Szerk.: Andl Helga, Molnár-Kovács Zsófia, PTE "Oktatás és Társadalom" Neveléstudományi Doktori Isk., Pécs, 187-200, 2013, (ISSN 2062-1558) ISBN: 20621558

11. Pusztai, G., Bacskai, K., **Kardos, K.**: Vallásos kisközösségekhez tartozó hallgatók.

In: Egyetemi élethelyzetek : Ifjúságszociológiai tanulmányok. Szerk.: Dusa Ágnes Réka, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörös Anett, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 121-146, 2012. ISBN: 9789633182260

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészletek (1)

12. **Kardos, K.**: Former denominational school children in the higher education institutions of the Partium region.

In: Higher Education in the Romania - Hungary Cross - Border Cooperation Area. Ed.: Tamás Kozma, Krisztina Bernáth, Partium Press ; Debrecen : Center for Higher Education Research and Development, Oradea, 33-39, 2012. ISBN: 9786068156415

List of other publications

Hungarian book chapters (7)

6. **Kardos, K.**, Kovács, K.: "Ez egy civil hőstett volt tulajdonképpen".
In: Szerep- és funkcióváltások a közoktatás világában. Szerk.: Györgyi Zoltán, Somin Mária, Vadász Viola, Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet, Budapest, 163-173, 2015. ISBN: 9789636829445
7. Fényes, H., Kovács, K., Dusa, Á. R., Fekete, A., **Kardos, K.**, Kovács, E. M., Márkus, Z., Morvai, L., Nagy, Z., Sebestyén, K., Varga, E.: Felsőoktatásban résztvevő hallgatók különböző kompetenciáinak mérési lehetőségei.
In: Ki eredményes a felsőoktatásban? Szerk.: Pusztai Gabriella, Kovács Klára, Partium Könyvkiadó, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó, Nagyvárad; Budapest, 66-78, 2015. ISBN: 9786068156699
8. Engler, Á., Bocsi, V., Dusa, Á. R., **Kardos, K.**, Németh, N. V.: Formális tanulás.
In: Tanuló régiók Magyarországon : Az elmélettől a valóságig. Írták: Kozma Tamás és munkatársai, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 75-107, 2015, (Régió és oktatás, ISSN 2060-2596 ; 11.) ISBN: 9789633184721
9. **Kardos, K.**: Felsőoktatási szakkollégiumok és hallgatósguk: Egy országos kutatás másodelemzésének tapasztalatai.
In: Közösségteremtők : Tisztelgés a magyar vallásszociológusok nagy nemzedéke előtt. Szerk.: Pusztai Gabriella, Lukács Ágnes, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 173-196, 2014. ISBN: 9789633184240
10. Pusztai, G., Kovács, K., **Kardos, K.**: The role of social networks in the wellbeing of teacher education students: Analysis of the campus contacts of teacher education students from two countries.
In: Comparative Research on Teacher Education. Eds.: Pusztai Gabriella, Engler Ágnes, Verbum, Ruzomberok, 122-139, 2014. ISBN: 9788056101223
11. Engler, Á., Dusa, Á. R., Huszti, A., **Kardos, K.**, Kovács, E. M.: Az intézményi tanulás eredményessége és minősége, különös tekintettel a nem hagyományos tanulói csoportokra.
In: Iskola a társadalmi térben és időben 2011-2012. Szerk.: Andl Helga, Molnár-Kovács Zsófia, PTE "Oktatás és Társadalom" Neveléstudományi Doktori Isk., Pécs, 187-200, 2013, (ISSN 2062-1558) ISBN: 20621558
12. Pusztai, G., Bacskai, K., **Kardos, K.**: Vallásos kisközösségekhez tartozó hallgatók.
In: Egyetemi élethelyzetek : Ifjúságszociológiai tanulmányok. Szerk.: Dusa Ágnes Réka, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörös Anett, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 121-146, 2012. ISBN: 9789633182260

Foreign language international book chapters (1)

13. **Kardos, K.:** Former denominational school children in the higher education institutions of the Partium region.

In: Higher Education in the Romania - Hungary Cross - Border Cooperation Area. Ed.: Tamás Kozma, Krisztina Bernáth, Partium Press ; Debrecen : Center for Higher Education Research and Development, Oradea, 33-39, 2012. ISBN: 9786068156415

Hungarian scientific articles in Hungarian journals (2)

14. **Kardos, K.:** Globalizációs folyamatok topológiai hatása az oktatásirányításra.

Educatio. 30 (4), 727-730, 2021. ISSN: 1216-3384.

DOI: <http://dx.doi.org/10.1556/2063.30.2021.4.14>

15. **Kardos, K.:** Zenész cigányok? Archaikus cigány zenétől a népies magyar zenéig.

Parlando. 4, 21-30, 2013. ISSN: 0133-2767.

Other journal articles (2)

16. **Kardos, K.:** Fogom a kezét, és együtt emelkedünk: Tanulmányok és interjúk a roma integrációról.

Kapocs. 13 (2), 59-61, 2014. ISSN: 1588-7227.

17. **Kardos, K., Varga, E.:** Centralizáció-decentralizáció OECD mutatók tükrében.

Educatio. 1, 120-122, 2013. ISSN: 1216-3384.

The Candidate's publication data submitted to the iDEa Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of the Journal Citation Report (Impact Factor) database.

07 March, 2022

Felhasznált irodalom

- Benke M. (2016). A tanuló közösségek és a szakképzés. *Educatio*, 25 (2), 184–197.
- Bordás A. & Ceglédi T. (2012). A debreceni szakkollégiumok mint a tudásmegosztó és tudásteremtő tanulóközösségek színterei. In Dusa Á. R., Kovács K., Márkus Zs., Nyüsti Sz. & Sörös A. (szerk.). *Iffúsági élethelyzetek 2*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 9–52.
- Brower, A. M., & Inkelas, K. K. (2010). Living-learning programs: One high-impact educational practice we now know a lot about. *Liberal Education*, 96 (2), 36–43.
- Castells, M. (1996). The space of flows. *The rise of the network society*, 1, 376–482.
- Ceglédi T. (2011). Hagyományok, küldetések, változások. *Szakkollégiumi modellek régen és ma. (kézirat)*.
- Ceglédi T., Bordás A. & Kardos K. (2016). Egyről a kettőre vagy nulláról a háromra? Szakkollégiumok intézményi hatása. Pusztai Gabriella–Bocsi Veronika–Ceglédi Tímea (szerk.). *A felsőoktatás (hozzáadott) értéke. Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához*. Felsőoktatás– Társadalom, 6, 302–316.
- Dunn, M. S., - Dean, L. A. (2013). Together we can live and learn: Living-learning communities as integrated curricular experiences. *Schole: A Journal of Leisure Studies and Recreation Education*, 28 (1), 11–23.
- Erős P. (2010). A magyarországi szakkollégiumok 2007-ben – egy kvantitatív kutatás néhány eredménye. In Juhász E. (szerk.). *Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus*. Debrecen: CHERD-Hungary. 210–215.
- Feledy B. et al (2014). Szakkollégiumaink a nemzetközi elitoktatás tükrében. *Magyar Tudomány*, 2 (175). 228–239.
- Gabelnick, F., MacGregor, J., Matthews, R. S., & Smith, B. L. (1990). Learning community models. *New directions for teaching and learning*, 41, 19–37.
- Golde, C. M., & Pribbenow, D. A. (2000). Understanding faculty involvement in residential learning communities. *Journal of College Student Development*, 41 (1), 27–40.
- Grove, J. (2012). In The grand sweepstakes, Cambridge takes top spot. Times Higher Education. Forrás: <http://www.timeshighereducation.co.uk/420400.article> (Utolsó megtekintés: 2021.12.08.)

- Hajdu T., Kertesi G., & Kézdi G. (2014). Roma fiatalok a középiskolában: beszámoló a Társadalmi Életpálya-felvételének 2006 és 2012 közötti hullámaiból. In *Társadalmi riport, 2014*. Budapest: TÁRKI, 265–302.
- Hart, D., & Smith, T. B. (1993). Residential colleges: Vestige or model for improving college residence halls. *Gateways: Residential colleges and the freshman year experience, 14*, 25–31.
- Hurtado, S., & Carter, D. F. (1997). Effects of college transition and perceptions of the campus racial climate on Latino college students' sense of belonging. *Sociology of education, 324–345*.
- Hurtado, R. López-Meneses, E., Sirignano, F. M. & Vázquez-Cano, E. (2020). University students' digital competence in three areas of the DigCom 2.1 model: A comparative study at three European universities. *Australasian Journal of Educational Technology, 36* (3). 69–88.
- Inkelas, K. K. (2008). Innovative directions for living-learning program research and practice. *Journal of College and University Student Housing, 35* (1), 8–13.
- Inkelas, K. K., & Soldner, M. (2011). Undergraduate living-learning programs and student outcomes. In *Higher education: Handbook of theory and research*. Dordrecht: Springer, 1–55.
- Inkelas, K. K., Jessup-Anger, J. E., Benjamin, M., & Wawrzynski, M. R. (2018). *Living-learning communities that work: A research-based model for design, delivery, and assessment*. Stylus Publishing, LLC.
- Kardos K. (2011). Egyetemi hallgatók egy felekezeti fenntartású szakkollégiumban. *Szakkolgozat (kézirat)*. Debrecen: Debreceni Egyetem–Neveléstudományok Intézete.
- Kardos K. (2014). Roma/cigány származású hallgatók és a felsőoktatási tehetséggondozó intézmények kapcsolata. *Kapocs, XIII. évf, 1*, 54–69.
- Kardos K. (2016). Felekezeti szakkollégiumok. *Educatio, 25* (3), 372–383
- Kozma T. (2010). Expanzió-Tények és előrejelzések, 1983–2020. *Educatio, 19* (1), 7–18.
- Pascarella, E. T., & Terenzini, P. T. (2005). *How College Affects Students: A Third Decade of Research. Volume 2*. Jossey-Bass.
- Pusztai G. (2011). *A láthatatlan kéztől a baráti kezekig. Hallgatói értelmező közösségek a felsőoktatásban*. Budapest: Új Mandátum.

- Pusztai G., Hatos A., & Ceglédi T. (eds.) (2012). *Third Mission of Higher Education in a Cross-Border Region. Educational Research in Central and Eastern Europe I*. Debrecen: CHERD-Hungary.
- Pusztai G., Bacskai K., & Kardos K. (2012). Vallásos közösségekhez tartozó hallgatók. *Dusa Á. R. et al (szerk.). Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságpszichológiai tanulmányok*. Debrecen, Debreceni Egyetem Kiadó, 121–146.
- Rákó E., & Bocsi V. (2020). Roma szakkollégisták hajdú-Bihar megyében. *Különleges Bánásmód-Interdiszciplináris folyóirat*, 6 (4), 41–60.
- Ryan, M. B. (1992). Residential colleges: A legacy of living & learning together. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 24 (5), 26–35.
- Schuh, J. H. (1999). Student learning in college residence halls: What the research shows. *Educational programming and student learning in college and university residence halls*, 1–20.
- Sepsi E. (2016). A tehetséggondozás szakkollégiumi modelljei és szabályozási problémái. A Benda Kálmán Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Szakkollégium esete. In Méhes Balázs (szerk.): *Lelki arcunk. Tanulmányok Szenczi Árpád hatvanadik születésnapja alkalmából*. Budapest, KRE – L'Harmattan, Károli Könyvek, 187 – 200. Utolsó megtekintés 2022.06.27
- Tinto, V. (2003). Learning better together: The impact of learning communities on student success. *Higher Education monograph series*, 1 (8), 1–8.
- Tinto, V. (2000). Living learning and leaving. *Reworking the student departure puzzle*, (81) 94. 81–95.